

ПРО ВАТИКАНСЬКІ ТАЄМНИЦІ

Нещодавно мій друг редагував статтю для англомовного наукового журналу. Йшлося про внутрішні документи Ватикану під час Другої світової.

Я була в цей час у відрядженні, а він раз у раз дзвонив мені, кричав у слухавку: «Ні, ти тільки послухай...» і зачитував черговий циркуляр за підписом Папи і кардиналів, де говорилося: «Заспокойте парафіяльних священиків християнською участю, хай думають, що їх листи і заклики в Колишня лінія Святого Престолу вела прямими рейками в Аушвіц».

Не втомлюватиму читача давно відомими фактами. І все одно читання документів церкви, в центрі доктрини якої знаходиться тема любові до ближнього, вражає.

Лише у 1996 (!) році з'явилася офіційна заява, що Ватикан надто терпимо ставився до фашизму і не боровся з ним усіма засобами. 1997 року прозвучало покаяння за Голокост: «Совість християн мовчала під нацизмом, і християни не чинили потрібного духовного опору переслідуванню євреїв».

Першим в історії Папою, який послідовно працював над покаянням, став Іван Павло II. Але внутрішній опір Ватикану та всієї церкви було величезним. Протягом свого понтифікату Папа вибачався за багато гріхів католицької церкви. Італійський журналіст Луджі Аккаттолі написав про це книгу «Коли Папа вибачається».

1982 року Папа вибачився за «помилки» інквізиції, згодом кілька разів засудив її за «нетерпимість і навіть насильство у служінні правді». У 1984 році вибачився за «грубі помилки» місіонерів і насильство по відношенню до індіанців. У 1985 році вибачився у африканців за жорстоке поводження з ними колонізаторів. 1992 року оголосив рішення інквізиції помилковим і реабілітував Галілео Галілея, повернувши йому «право бути законним сином церкви». Потім були реабілітовані Джордано Бруно, Савонарола, Ян Гус та Мартін Лютер.

1995 року Іван Павло II звернувся до жінок світу і покаявся за співучасть церкви в їхньому утиску. Того ж року вибачився за зло, вчинене «братом з інших конфесій».

12 березня 2000 року Папа провів урочисту месу *Mea Culpa*, під час якої відбулося загальне покаяння у нетерпимості та насильстві, скоєних щодо інакодумців; покаяння в організації релігійних воєн та хрестових походів, у насильстві та жорстокості, використаних інквізицією; покаяння у гріхах, які порушили єдність християн; засудження гріхів проти євреїв; покаяння в гріхах проти прав народів – неповага до інших культур та релігій; покаяння у гріхах проти людської гідності, проти жінок, проти окремих рас і народностей; покаяння у гріхах проти прав особистості та проти соціальної справедливості.

Але виняток лише підтверджує правило. І нинішній Папа Римський Франциск тому наочна та сумна ілюстрація.

Лютий 2025. На сцені у Ватикані дійові особи:

- Папа Римський;
- Дарія Пушкова, дочка сенатора Пушкова, директор «Русского дома» у Римі;
- Нікас Сафронов, «художник».

«Вітаю давнього друга нашої сім'ї Нікаса Сафронова з підкоренням нових вершин. На особистій аудієнції у Папи Римського Нікас отримав благословіння на виставку, яка покликана знову продемонструвати нерозривність російської культури з культурою світовою. Папа Римський є давнім прихильником творчості Достоевського і краєвих зразків російської культури. Від себе Нікас вручив Папі картину із зображенням першого місяця служіння Франциска – храму Сан-Хосе-де-Флорес в Буенос-Айресі і портрет Понтифіка. Найприкметніше, що картина Нікаса свого часу провела сім місяців на борту МКС. Отож, можна сказати, що ця перша робота в колекції Папи Франциска, котра побувала в космосі і прибула з орбіти до Ватикану. Будемо сподіватися, що запланована виставка російського художника відбудеться не тільки у Ватикані, Італії і по всій Європі, але й допоможе зберегти залишки крихких мостів нашої взаємодії з людьми, які вірні культурним цінностям і вічним темам, котрі

об'єднують все людство: любові, духовності та взаєморозуміння», – написала в Інстаграмі Дар'я Пушкова.

Нарешті все стало на свої місця!

Нинішній Папа, який відрізняється лівим антиамериканізмом, не лише ігнорує все, що стосується злочинів Росії, а й послідовно проводить проросійські нарративи на шкоду заповіді «не вбивай».

Пам'ятна його ідея запросити росіянку та українку для несення хреста на передпасхальній процесії *Via Crucis* навесні 2022 року – невдовзі після Бучі, у розпал знищення Маріуполя. Тоді це закономірно викликало бурю обурення, але, як і раніше, є предметом гордості Папи: він включив цей епізод у автобіографічну книгу, що нещодавно вийшла.

Незабаром після цього Папа відзначився висловлюванням про «мирний російський народ» і оголосив, що зло в Україні творить хтось інший: «Як правило, найжорстокішими, мабуть, є ті, хто з Росії, але не дотримуються російської традиції, такі як чеченці, буряти і так далі», – сказав він у листопаді.

У серпні 2023-го Папа звернувся до російських студентів: «Ніколи не забувайте про спадщину, перед цим. І дякую вам».

У березні 2024 року він закликає Україну підняти білий прапор. На це йому тоді жорстко відповів український міністр закордонних справ Дмитро Кулеба: прапор України – синьо-жовтий, і «ми не підніматимемо інших прапорів».

У лютому 2025 року Папа закликає українську молодь «протистояти інстинкту відповідати на удар іншим ударом», а потім у ході особистої аудієнції в бібліотеці Апостольського палацу бере в дар картину пропутинського художника, яка ще побувала для більшого абсурду... у космосі. Як тут не згадати сцену з фільму «Ласкаво просимо, або Стороннім вхід заборонено»: «Цю пісню Гагарін співав у космосі», – каже Динін, начальник піонербанку.

Космос та балет ще з радянських часів були улюбленими пропагандистськими зняряддями. Такими вони залишилися і за Путіна. І ось Папа «благословляє Сафронова створення колекції тво-

рів для Ватикану». Що ж, Папі хочеться поспівчувати. Жити серед творів Сафронова – саме собою досить важке покарання гріхи. Сама механіка поширення «російського світу» в Європі, незважаючи на всі санкції, варта уваги.

У січні Європейський парламент ухвалив резолюцію про дезінформацію та фальсифікацію історії Росією для виправдання її агресивної війни проти України. Резолюція закликає розширити санкції проти російських медіа, «що ведуть дезінформаційні та маніпулятивні кампанії, спрямовані на підтримку та виправдання війни агресії Росії проти України, і висловлює глибоку заклопотаність з приводу недавніх заяв керівництва соціальних медіа-компаній про пом'якшення дезінформацію у всьому світі».

2 лютого у Болонії відбулася масова маніфестація проти російської дезінформації із закликом до італійських законодавців ухвалити відповідні нормативні акти.

Але і в 2025 році «Російські будинки» та інші підприємства Росспівробітництва – системи, породженої чекістською корпорацією, яка багато років «культурно» обплутували світ, – відкрито продовжують діяти в Європі.

Парадоксальним чином один лише Азербайджан нещодавно закрив «Російський дім» і заборонив присутність інституцій «Росспівробітництва» на своїй території.

В Італії ж «російський світ» процвітає. Кажуть, не останнім фактором в організації численних культурних російських інтервенцій в Італії є близькі стосунки між Дар'єю Пушковою та Лоренцо Дзікікі – відомим персонажем культурної сцени, членом привілейованої родини із величезними зв'язками.

Не лише Російський Папа, а й московський тато Дарії Пушкової не сидить склавши руки.

У Москві щойно вручили премії імені Євгена Примакова за 2024 рік. Їх присуджують за найкращі твори в галузі літератури та мистецтва про роботу російської зовнішньої розвідки. Серед лауреатів – голова комісії Ради Федерації з інформаційної політики та взаємодії зі ЗМІ Олексій Пушков. Нагороду сенатор отримав за створення циклу передач про зовнішню розвідку у програмі «Постскриптум». Ймовірно, зарахували йому й невпинну працю доньки на західному фронті зовнішньої культурної розвідки.

Подобиці широко висвітлюються у російській пресі. У журналі «Профіль» вийшла програмна стаття «Діалог кризь століття: чому Італія не «скасувала» російську культуру». Згадані імена колишнього міністра культури Італії Вітторіо Сгарбі та вже відомого нам Лоренцо Дзікікі.

«Російські за характером більш схильні до ностальгії, рефлексії, тонше описують людський характер і стан духу. Вони пристрасні, як італійці, але інакше. Їм властива емпатія: спочатку вони співпереживають, а потім відчувають стан щастя», – ділиться думкою Лоренцо.

Я навіть сказала б «ейфорії» від кожної вдало проведеної операції. А вже емпатії нинішнім росіянам, які щодня бомбардують українські міста або третій рік байдуже не помічають цього, справді не позичати.

Раніше, у квітні 2022-го, Лоренцо спільно з Асоціацією друзів музею Ермітаж організував масштабний проєкт «Шляхи віри» Андрія Єсіонова, про Венеціанську виставку якого зі вступним словом тієї ж Пушкової я писала нещодавно.

Тоді роботи російського художника показали у семи головних храмах Риму, включаючи Пантеон. «Його мальовниче мистецтво примирило мистецтвознавців, які часто обстоюють протилежні позиції», – згадує Дзікікі. А в космос у тому році було запущено твір Нікаса Сафонова, призначений для Ватикану.

«Картина з березня по вересень 2022 року перебувала на МКС і кружляла разом із космонавтами по орбіті Землі».

Картина, на жаль, із космосу повернулася.

Судячи з того, що слова «Маріуполь» і «Буча» так і залишилися невідомими, Дзікікі, Папа Римський та інші любителі «російського світу» продовжують крутитися в безповітряному просторі. У решти світу зовсім інші спогади про «російську весну» 2022-го.

У березні 2023-го Італія стала першою зарубіжною країною, куди Російський національний музей музики за підтримки Міністерства культури РФ привіз виставку «Сергій Рахманінов: Я – російський композитор». Проєкт стартував у «Російському домі» в Римі, потім здійснив турне по Італії.

Проросійська політика та вибір пропутинських артистів у «Ла Скала» теж лежать у сфері тісних особистих зв'язків: балерина Ганна Ольхова – близька подруга директора міланського театру Домініка Мейера.

«Ла Скала» продовжує радувати любителів мистецтва на крові. 26 січня, незважаючи на протести, відбувся концерт піаніста Миколи Луганського, який до цього виступав в окупованому Донецьку та в анексованому Криму. Протестувальники тримали плакати із портретами вбитих Росією українських музикантів, артистів, танцюристів. «Вони ніколи не зможуть грати. Вони ніколи не зможуть танцювати», – говорив напис під фотографіями. В Україні створено проєкт «Їх убивла Росія», присвячений пам'яті загиблих культурних діячів.

Але Мілан та Рим сльозам не вірять.

У недавньому інтерв'ю Луганський говорить про радість настання нового дня, яка звучить у музиці Брамса, яку він виконує. Тільки для тисяч українців новий день вже ніколи не настане.

І музиканти, обласкані вбивцями та випущені на європейській сцені – прямі співучасники злочинів. Глушник із звуком класичної музики – важлива частина російської зброї.

І Рахманінов теж свідок у цій справі.

У автора цих рядків щодо нього особисте ставлення. Ми дадеш родичі по лінії Гучкова-Зілоті. Бабуся розповідала нам, як сімейний масток у Тамбовській губернії було спалено і пограбовано відразу після революції і як російські люди з розлечено ламали роля. На місці мастку тієї гілки нашої родини залишилося згарище та котлован. У 90-ті там відновлювали музей. Бабуся їздила в Тамбов і передавала особисті речі Рахманінових і листи, що зберігалися в неї.

Каже Луганський: «Рахманінов – це світ, до якого можна доторкнутися і в радості, і в горі, в різному віці, те, що завжди з тобою, що не можна відібрати. І це велике щастя. І, крім того, це найросійшкіший композитор, більш ніж навіть Мусоргський».

Ось уже не посперечаєшся.

У моєму радянському дитинстві ходив такий анекдот: «Великий російський композитор Рахманінов не зрозумів Жовтневої революції та поїхав до Швеції. А коли зрозумів, поїхав до США».

Головна властивість мистецтва – випереджати час, бачити кризь нього, головна властивість лакею – передбачити бажання господаря.

У художника Єсіонова у Венеції була виставлена робота «Дефініція послуху», яка дивно римується з недавнім путінським висловлюванням про Європу: «Всі вони стануть біля ніг господаря і ніжно помахуватимуть хвостиком. Все стане на свої місця». А художник Сафронов заздалегідь написав відповідний портрет Путіна у костюмі часів Франциска І. Упевнена, Папа з його тонким художнім смаком від нього у захваті.

У січні 2024 року Сафронов поділився заповітною мрією: «Хочу будинок під Полтавою, але там сусід агресивний».

Залишається сподіватися, що російські культурні інтервенції, які заохочуються Ватиканом, на тлі геноциду українців не залишаться без наслідків. Втім, католицькій церкві до колаборації з фашизмом не звикати. Але звикати до фашизму не можна.

Катерина МАРГОЛІС,
художниця та письменниця

Радіо Свобода

Переклад з російської

